

Lars Erslev Andersen i RÆSON:

# Den hellige krig mod terror

- upassende tanker i anledning af en rejse til Den arabiske Golf



22. maj 2005 | ”Selvom folkestyre i et dansk og amerikansk perspektiv er målet i Mellemøstpolitikken, således som det kommer til udtryk i ”det arabiske initiativ” og USA’s *Greater Middle East Project*, er det i høj grad tvivlsomt om frie valg i dag ville indfri dette mål. Snarere er der grund til at frygte det modsatte, nemlig at det vil være udemokratiske kræfter, som vil komme til fadet.”

Det skriver Lars Erslev Andersen i RÆSON efter de sidste måneders mange historier om en demokratisk vækkelse i den arabiske verden. Han har for nylig afsluttet en rejse til landene omkring Golfen.

af Lars Erslev Andersen

FOLKET rejser sig, smider åget, sender diktatorerne i eksil og demokrati afløser årelang undertrykkelse under autoritære regimer. Dette synes at være den underlæggende fortælling under begejstringen over den demokratiske bølge, der er skyllet over den arabiske verden efter krigen i Irak: præsidentvalget i Palæstina og parlamentsvalget i Irak i januar, demonstrationerne i Libanon, lokalvalgene i Saudi-Arabien og Egyptens løfte om at tillade flere kandidater i præsidentvalget. Inspirationen til denne fortælling hentes i de østeuropæiske nationers kamp for frihed under og efter Sovjetimperiets sidste krampetrækninger, der resulterede i de såkaldte fløjlsrevolutioner. Billederne af østtyskere, der med hammer og mejsel brød Berlin-muren ned eller af menneskemasserne i de østeuropæiske hovedstæder, der strømmede ud i gaderne og krævede deres frihed, er hos mange stadig i frisk erindring.

Spørgsmålet er imidlertid, om det nu var så folkeligt det hele, om det var folket, der stod bag indførelsen af demokrati? I forlængelse af sin længe bebudede død blev pave Johannes hyldet som den, der knækkede kommunismen. Tidligere er denne ære – ikke mindst i forbindelse med hans død –

tilfaldet Ronald Reagan. Andre steder er det folk som tjekken Vaclav Havel og polakken Lech Walesa, der fremhæves. I Rusland ser man med en blanding af beundring og skepsis tilbage på Mikhail Gorbachew, som den, der med sine reformer fik hele det kommunistiske korthus til at vælte. Selvom demokrati betyder folkestyre, er det med andre ord ikke entydigt, at dets indførelse er folkets sag. I hvert fald ikke alene. Stormen på Bastillien havde aldrig fundet sted, havde det ikke været fordi en borgerlig elite havde stået i spidsen for revolutionen. Og var det ikke en konge, der gav danskerne deres Grundlov? I USA er det ikke folkemasserne, men *The Founding Fathers*, der refereres til, når den amerikanske unions frihed fejres.

Elitære grupper og magthavere, ja sågar konger og fyrster, har spillet deres rolle i etableringen af den frie verden og der er ingen grund til at tro, at det skulle være anderledes i Mellemøsten. Ser vi et øjeblik bort fra det forhold, at der faktisk kan sås tvivl om hvor stor en demokratisk bølge der i dag skyller over den arabiske verden, kan der være grund til at minde om, at de reformprocesser, vi faktisk er vidne til, kun i beskedent omfang er folkets bedrift - om end de om føje år forhåbentlig kommer de arabiske folk til gode. Det gælder såvel i Yemen som i de øvrige arabiske Golfstater. Alle steder på den arabiske halvø er det regimerne, der står bag reformer, som skal udvide indflydelsen på den politiske beslutningsproces.

Det vil her være nærliggende at indvende, at når det ikke er folket, men regimerne, der står bag reformprocesserne, skyldes det, at regimerne fortsat insisterer på at kontrollere den politiske proces og derfor ikke tillader indførelse af folkestyre. Det er utvivlsomt en rigtig indvending. Spørgsmålet er imidlertid om det ville være befordrende for demokratiseringen, at regimerne slap kontrollen og lod folket komme til orde gennem frie og fair valg. Selvom folkestyre i et dansk og amerikansk perspektiv er målet i Mellemøstpolitikken, således som det kommer til udtryk i ”det arabiske initiativ” og USA’s *Greater Middle East Project*, er det i høj grad tvivlsomt om frie valg i dag ville indfri dette mål. Snarere er der

grund til at frygte det modsatte, nemlig at det vil være udemokratiske kræfter, som vil komme til fadet.

### Yemen: Demokratiet, der udeblev

Dilemmaet består altså i, at de reformprocesser, regimerne i dag står bag, er særdeles kontrollerede og kun fører til stærkt begrænset folkestyre, som det vi ser i Yemen, eller til de nærmest karikaturagtige valg, som dem der netop er blevet afsluttet med lokalvalgene i Saudi-Arabien – alt i mens en fuld demokratisk proces risikerer at føre til nye diktaturer eller det, der er værre. Med andre ord synes dilemmaet at bestå i alternativet mellem stærkt kontrollerede reformer over for kaos.

Intet er entydigt. I Yemen *kunne* en mere åben og mindre kontrolleret politisk proces havde ført til reel demokratisering. Den politiske reformproces i ”Det lykkelige Arabien” startede med sammenlægningen af Nord- og Sydyemen i 1990. I spidsen for den nye republik kom Nordyemens præsident Ali Abdullah Saleh, der havde haft magten siden 1978. Selvom Salehs styre har ført til større integration af den yemenitiske stat siden 1990, og selvom der er gennemført en politisk reformproces (som har ført til politisk pluralisme og afholdelse af tre parlamentsvalg, et præsidentvalg og folkeafstemning om forfatningen, der alle af internationale observatører er blevet betegnet som relativt frie) har Salehs politik ganske åbenlyst handlet om at samle al politisk magt om sig selv og sit parti, Folkekongressen.

I første omgang handlede det om at etablere alliancer, der førte til sammenlægningen og etableringen af Republikken Yemen i 1990. I den proces allierede han sig med den socialistiske elite i syd, men herefter drejede det sig for Saleh om at få marginaliseret socialisterne. Til dette formål allierede han sig med en af de nordlige stammesammenlutninger, *Hashid*, som ledes af sheik Abdullah al-Ahmar, der kom til at stå i spidsen for det sunni-muslimske reformparti *Islah*. Allerede kort efter sammenlægningen voksede spændingerne mellem Salehs Nordyemen og socialisterne i syd, hvor mystiske mord på ledere begyndte at høre til dagens orden. Det hele kulminerede i borgerkrigen i 1994, hvor Saleh fik god støtte fra *Islah*, herunder ikke mindst fra Afghanistan-veteranen sheik Abdullah al-Majid al-Zindani, der efter sigende er en bekendt af Osama Bin Ladin. Zindani har længe været kendt som særdeles aktiv i sin støtte til *salafisterne*, der bekender sig til den samme islamiske doktrin som bin Ladin og hans folk og som er udbredt i Saudi-

Arabien og blandt de muslimer der i 1980’erne kæmpede mod Sovjetunionen i Afghanistan. Politisk er de grupperet i, hvad man lidt kluntet kan kalde *Islahs* ekstremistiske højrefløj og ganske militant forsøger de endvidere at udbrede deres islamtolkning gennem et antal private religiøse institutter, som navnlig opstod i 1990’erne (i takt med at op mod 800.000 yemenitter vendte hjem fra arbejde i Saudi-Arabien eller de afghanske slagmarker).

Det lykkedes Saleh helt at få marginaliseret socialisterne og smadret deres parti, hvis besiddelser og kapital efter krigen blev konfiskeret, samtidig med at lederne blev sendt i eksil. *Islah* kunne overtage rollen som det næststørste parti i det yemenitiske parlament, og *salafisterne* kunne i lokalsamfundene i Aden- og Abyanprovinserne udfylde tomrummet efter socialisterne. Allerede ved parlamentsvalget i 1997 stod det dog klart, at det nu var *Islahs* tur til at blive skubbet ud i kulissen. Også denne manøvre er lykkedes, idet Salehs Folkekongres nu alene sidder på magten i hovedstaden Sanaa.

Men processen er ikke forløbet uden sværds slag og har medført en markant radikalisering af dele af *Islah* samt af andre islamistiske grupper, der mærker presset fra Saleh. Det er herfra ”Aden-Abyan Islamiske Hær” rekrutterer. Det er en organisation, som har stået bag flere bombesprængninger i Yemen og som blev kendt i forbindelse med kidnapning af 16 vestlige turister i 1998. Ved den lejlighed blev fire turister dræbt, da yemenitiske regeringsstyrker forsøgte at befri gidslerne. Efterfølgende blev det afsløret, at gruppen havde kontakter til radikale islamistiske miljøer omkring Finsbury-moskeen i London. USA sætter Zindani i forbindelse med såvel al-Qaida som bombesprængningen af det amerikanske krigsskib *USS Cole* i 2000 og har følgelig forlangt ham anholdt. Indtil videre har Yemen blot forbudt ham at rejse ud af landet – et forhold, der kritiseres i den rapport om global terrorisme, som det amerikanske udenrigsministerium udgav i slutningen af april 2005.

Der er tale om en tvetydig yemenitisk holdning - hvor der i tæt samarbejde med USA og uden hensyn til rettigheder slås hårdt ned på personer og grupper som beskyldes for terrorisme (og som senest har ført til voldsomme kampe i det nordlige Yemen med op mod 400 dræbte og tusindvis på flugt) samtidig med at islamisterne får lov at dominere de religiøse institutter. Denne tvetydige holdning kan ses som udtryk for det dobbeltspil mellem forskellige alliancer præsidenten balancerer mellem i sin monopolisering af magten: På den ene side er *Islah* presset i opposition - på den anden side

har han vist gode miner til slet spil ved at tolerere etableringen af de salafistisk-inspirerede institutioner.

Men perspektiverne så lovende ud, da republikken Yemen blev dannet, fik en fri forfatning og gennemførte såvel folkeafstemning som parlamentsvalg. Det *kunne* have ført til politisk pluralisme og demokrati. I stedet har præsidenten udnyttet valgene til at samle magten om sig selv og marginalisere oppositionen - med det resultat, at militante islamister har en solid grobund af frustrerede og skuffede grupper at rekruttere aktivister fra.

### Lærepengene fra Algeriet

I Saudi-Arabien tyder meget på, at modstanden mod kongefamilien blev bredt og solidt manifesteret ved islamiske fundamentalisters succes ved lokalvalgene. De ønsker hverken *vesternalisering* eller demokratisering, men er tværtimod stærkt kritiske over for kongefamiliens tætte forhold til vesten. For de populære islamiske lærde i Saudi-Arabien er det ikke demokratiet, der er vejen frem, men tværtimod et styre helt og aldeles baseret på islamisk lov. Det var overvejende kandidater, der havde støtte fra disse lærde, de mandlige vælgere (kvinderne måtte ikke stemme) stemte ind i lokalrådene. Sympatien for den islamiske doktrin Osama Bin Ladin som bekender sig til, er udbredt i det saudiarabiske samfund. Ligesom modstanden mod den islamiske praksis, som kongefamilien står for og som Osama engang hånligt kaldte "amerikansk islam" er udtalt. Det kan derfor ikke udelukkes, at et frit valg i Saudi-Arabien i dag ville føre til en regering, som mere har det afghanske Taliban-styre som forbillede end det frie USA.

"Selvom støtte til militærkup naturligvis stemmer dårligt med de vestlige regeringers demokratiske eksportpolitik, er der i dag ingen der ved, hvad en islamisk fundamentalistisk regering i Alger ville have ført til."

---

Vi har tidligere været vidne til, at reformer, demokratisk åbning og frie valg har givet islamisterne stor folkelig opbakning. Det skete i

Algeriet ved lokalvalgene i 1990 og parlamentsvalgene i 1991 og ville, hvis anden runde var blevet gennemført i januar 1992, havde ført til et komfortabelt flertal til de islamiske fundamentalister i det algeriske parlament. Den proces blev stoppet af et militærkup, hvorefter såvel de europæiske som de amerikanske politikere åndede lettet op. Den efterfølgende særdeles blodige borgerkrig gav dog både i Washington og Bruxelles anledning til eftertanker, ligesom medlemmer af den daværende George Bush-regering, heriblandt James Baker, senere beklagede støtten til militærkuppet. Selvom støtte til militærkup naturligvis stemmer dårligt med de vestlige regeringers demokratiske eksportpolitik, er der i dag ingen der ved, hvad en islamisk fundamentalistisk regering i Alger ville have ført til. De færreste forestiller sig dog, at den ville have bevaret demokratiet.

Måske er det lærepengene fra Algeriet, der i dag får vestlige politikere til på den ene side i en florumvunden retorik at prise den nye amerikanske ordens projekt om at indføre demokrati i Mellemøsten og på den anden side - ganske stille - at acceptere de stærkt kontrollerede reformprocesser som et lille stykke ad vejen mod målet. Måske er det ligefrem klogt. Måske ville det være endnu klogere at neddæmpe de moralske visioner om såkaldte demokratiske valg som symbol på den nye orden og i stedet koncentrere sig om rettigheder og retssikkerhed som vejen frem mod et mere sikkert og bedre liv for de mellemøstlige befolkninger?

### Vesten og synderne

Når vi i dag kan konstatere en ganske markant modstand mod amerikanernes og deres allieredes bestræbelser på at indføre demokrati i Mellemøsten hænger det sammen med flere forhold. **For det første er der, hvad vi kan kalde problemet med det dobbelte bogholderi:** hvorfor er det vigtigt, at araberne og muslimerne skal overholde international ret, når USA og Israel ikke skal, spørger mange sig selv i Mellemøsten. Forsøget på at indføre en amerikansk orden ifølge den vestlige fortolkning af frihed kommer i det perspektiv til at lyde hult - og det bliver set som en måde vesten kan kontrollere Mellemøsten på. I de arabiske the-huse spørger man: Hvorfor stiller vesterlændinge ikke de samme krav til Israel om overholdelse af FN resolutioner, som blev stillet til Saddam Hussein og i dag bliver stillet til Syrien? Hvorfor er det et problem at Syrien har soldater i Libanon, når det ikke er et problem, at Israel har soldater i en lille slat af Libanon og i store

dele af Palæstina? Svaret er, at Israel er demokratisk i modsætning til Syrien og nu afviklede Saddam'ske Irak. Men hvis det er begrundelsen, hvorfor støtter vesten da udemokratiske regimer som dem i Saudi-Arabien og Egypten?

**For det andet er der sammenbindingen af krig og moral, der mest af alt ligner genoplivningen af den kristne middelalders ide om retfærdig krig.** I dag fører USA og vesten krig, der udtrykkeligt er moralsk begrundet: idag under humanismens banner, hvor det i Middelalderen var i den kristne kirkes navn. Og dem, der er imod den vestlige tolkning af humanisme og frihed, er syndere - eller som George W. Bush altid siger: *bad guys*. Ligesom i middelalderens kristne univers gælder der ikke samme regler for dem der er med humanismen og dem der imod den. De kristne fjender kunne under pave Stolens myndighed forvente og gøre krav på, at krige mod dem fulgte visse regler, love og traktater - og at der efter krigen kunne forhandles en fred. Derimod var de ikke-kristne uden for lov og ret. Enten kunne de kristnes eller også skulle de udslettes - ud fra devisen, at kunne de ikke tage imod det kristne budskab var de ikke egentlige mennesker. Denne tankegang blev sat på begreb af en Europas fædre til international lov, Fransisco de Vitoria, i hans afhandling om de spanske conquistadores fremfærd over for indianerne.

Det er den samme tankegang, mange i den arabiske verden oplever i forbindelse med den såkaldte krig mod terror - som Bush sagde i september 2001: "Enten er i med os eller også er i med terroristerne". Terroristerne - *the bad guys* - er som "fjender af menneskeheden" imod den vestlige fortolkning af frihed og humanisme og derfor ikke mennesker med samme rettigheder som kriminelle, der kan retsforfølges under den civile straffelov eller soldater (krigsfanger), der skal behandles i overensstemmelse med Geneve-konventionerne. De er hverken eller, men *enemy combattants* uden rettigheder, hvorfor de kan tilbageholdes på Guantanamo. Og hvorfor de, når det bliver for bøvl at have dem der, kan sendes til f.eks. en af de 22 fangelejre i Afghanistan, hvor de reelt tilbageholdes i *No Mans Land* uden det påkalder sig de vestlige demokratiers interesse.

Denne kamp mellem de gode og de onde, mellem frihedens disciple og de mørke kræfter, som vesten fører under navnet "krigen mod terror" (med støtte fra regimer i Saudi-Arabien, Afghanistan, Yemen og Algeriet, fordi de i samme åndedræt kan fjerne deres modstandere), opfattes af mange i Mellemøsten som vestens hellige krig mod muslimer. Problemet, som de ser det, er, at krig i humanismens

navn gør modstanderne i denne krig til umennesker uden rettigheder, der udkæmpes uden klar markering af, hvor krigen starter og hvor den slutter - og som mærkeligt nok udkæmpes for demokrati, humanisme og menneskerettigheder i en systematisk tilsidesættelse af retssikkerhed, menneskerettigheder og respekt for menneskeligt liv. Denne krig skaber sig systematisk nye modstandere, der undrer sig over, at de ikke er en del af den menneskehed, som det er krigens sag at forsvare.

**For det tredje har de arabiske regeringer, ofte og som regel med vestlig og amerikansk støtte, forhindret folkelig deltagelse i de politiske beslutningsprocesser og nidkært fjernet og elimineret enhver opposition.** Det er sket på mange forskellige måder og med mange forskellige referencerammer. I Saudi-Arabien har regimet forfægtet et islamisk enhedsprincip (*tawhid*) som konsekvent er blevet institutionaliseret i det saudiarabiske samfund gennem en nærmest totalitær kontrol af alt fra uddannelsessystemet over motionsklubber til omgangen i det offentlige rum på gader og i butikker. Når store dele af den saudiarabiske befolkning i dag modsætter sig sekularisering og indførelsen af "amerikansk islam" skyldes det, at indoktrineringen har virket alt for godt: socialiseringen til wahhabitisk muslim er lykkedes i en grad, der gør det vanskeligt for den saudiarabiske regering at gennemføre reformer. Den største modstand mod reformer findes med andre ord i det samfund, som den saudiarabiske stat med vold og magt har skabt med henblik på at sikre orden og kontrol over verdens fjerdestørste olieressource.

"Uanset om kongefamilien i Riyadh havde lært den vestlige lektie og var parat til at demokratisere landet i morgen, ville folket ikke reagere til fordel for folkestyre, men til fordel for islamisme - med den risiko, at landet ville kollapse."

---

Uanset om kongefamilien i Riyadh havde lært den vestlige lektie og var parat til at demokratisere landet i morgen, ville folket ikke reagere til fordel for folkestyre, men til fordel for islamisme med den risiko, at landet ville kollapse. Prisen ville være tab af 600 mia. US dollars i



saudiarabiske investeringer i USA og en økonomisk global krise som følge af prisstigninger på olie på op mod 150 US dollars pr. tønde. Derfor hilser den amerikanske regering Saudi-Arabiens krig mod *the bad guys* velkommen - også selvom den føres hinsides enhver form for respekt for *the rule of law*. Derfor fremhæves de netop overståede lokalvalg som en demokratisk begyndelse, fordi mere end dem ville indebære risiko for et kollaps af det saudiarabiske kongedømme og dermed en økonomisk verdenskrise på niveau med 1930'ernes depression. Og lige præcis derfor er store dele af de arabiske befolkninger mistænsomme over de velmenende vestlige demokratiprojekter i Mellemøsten: deres indtryk er, at den vestlige friheds grænse er den vestlige verdens økonomiske stabilitet.

### Dubai: Indhegnet globalisering og kulturel apartheid

Andre stater, der ikke nyder samme bevågenhed i de altid årvågne vestlige medier, har valgt en anden vej end Yemens *fake* demokrati og Saudi-Arabiens *wanna be* totalitarisme. Dubai, det næststørste emirat i de Forenede Arabiske Emirater, har valgt en strategi, der balancerer mellem indhegnet globalisering og kulturel apartheid. I erkendelse af, at emiratets olieindtægter ikke i længden kan betale for velstand, har emir-familien indledt en strategi, der i fremtiden skal finansiere velstanden gennem udenlandske investeringer ud fra devisen: jo mere udenlandsk kapital i landet, desto bedre. Det startede i begyndelsen af 1990'erne med etableringen af Jebal Ali Freezone. Hensigten, som lykkedes, var at gøre Dubai attraktiv for udenlandske investeringer ved at skabe en undtagelse for GCC's (Gulf Cooperation Council) regel om, at udenlandske virksomheder ikke må eje mere end 49 % i regionen. I frizonen kunne alle, der måtte ønske det, eje op til 100 %. Samtidig åbnede Dubai op for investeringer i allehånde faciliteter i form af kontorhuse, hoteller, lækre badestrande, fancy golfklubber og et stort shopping-marked, som kunne servicere forretningsfolk og tiltrække turister. Turismen blev i sig selv et område, som kunne tiltrække udenlandsk kapital. Dermed blev Dubai et nyt center i globaliseringen, der mere og mere fremstod som et *slaraffenland* for eksorbitante projekter og investeringer. Succesen har ført til nye projekter som bygningen af kunstige øer, hvor velhavende verdensborgere kan købe deres egne små øer og bygge deres slotte.

Selvom der er frit valg på alle hylder, blot det er rigt og storslået, sikrer emir-familien sig, at det er i overensstemmelse med dens forståelse af den postmoderne konsumkultur: Prospekterne taler om "Culture in Diversity", men alle billeder viser store hvide huse med arkitekttegnede møbler, flygel og havudsigt - og en Porsche følger gerne med i købet af ejendom. For at sikre sig at de nye indbyggere på Dubais kunstige øer ikke skal tabe lysten til en dukkert i bugten uden for deres ejendom sørger entreprenøren for, at et kilo guld bliver smidt i vandet dagligt. Blot for fremme motivationen til en dukkert, hvis den skulle være svækket efter millionhandlerne i Jebal Ali Freezone og den efterfølgende afslappende long drink på terrassen på den kunstige ø.

Det er ikke kun boliger og hoteller, der bygges i et omfang, som får South Beach i Miami til at ligne en københavnsk forstad. *Media City*, der huser alle de store verdenskendte nyhedsformidlere og *Education City*, der tiltrækker udenlandske universiteter er begge områder, hvor skyskrabere vokser i et tempo, der mere minder om aggressive cancer-cellers vækst end om kontrolleret byplanlægning. Dubai har i 1990'erne udviklet sig til at være globaliseringens legeplads par excellence og det er ret så vanskeligt at få øje på, at det faktisk er en enevældig emir-familie, som styrer landet og at det faktisk er et arabisk og muslimsk land, vi trasker rundt i.

"Dubai har i 1990'erne udviklet sig til at være globaliseringens legeplads par excellence og det er ret så vanskeligt at få øje på, at det faktisk er en enevældig emir-familie, som styrer landet og at det faktisk er et arabisk og muslimsk land, vi trasker rundt i."

Selvom de lokale ledere konstant er omtalt og afbildet i medierne er lokale et særsyn i Dubais gadebillede. De er gemt bag murene i de prangende paladser, som kun kan ses udefra - med mindre man har en helt særlig økonomisk eller politisk betydning på niveau med USA's nationale sikkerhedsrådgiver eller Microsofts Bill Gates. Naturligvis kan besøgende fra tid til anden møde

lokale, der ikke er så privilegerede at tilhøre inderkredsen af emir-familien, men da vil de ofte blot daske rundt uden at foretage sig andet end at se betydningsfulde ud – arbejde gør de ikke! Når de mere jævne lokale dukker op i gadebilledet, er det først og fremmest for at betragte globaliseringens indtog i ørkenstaten, for at forføre de vestlige sild eller belære de mandlige occidentale og ignorante tåber om tingenes rette tilstand, men først og fremmest: for at konsumere. Hver gang vi møder en lokal i det lokale *outfit*, bliver vi glade for endelig at kunne lære lidt om stedet, men hver gang kommer vi i tanke om, at for hver betjent i uniform er der fem uden og at han måske er en af dem.

Når vi møder den lokale i banken, i kontorhuset eller på baren er han – for det er altid en han – ligeså meget en turist eller en besøgende, som vi er. Han har bevæget sig ind i Dubais multikulturelle univers, men er hele tiden på vej tilbage til det rene og jomfruelige *hinterland* bag det usynlige kulturelle hegn, der sætter en bastant grænse mellem dem og os. Der er to fortællinger, som Emir-familien i Dubai promoverer sig med: Den ene handler om, at Dubai er globaliseringens centrum. Den understøttes af et ikke mindre end et syv-stjernet hotel, bygning af verdens højeste skyskraber og de mest lækre golfbaner, hvis drift og vedligeholdelse årligt koster det samme som opførelse af en dansk Storebæltsbro. Denne fortælling sigter på at tiltrække udenlandske investeringer.

Den anden fortælling har karakter af en national myte om Emir-familien som beskytter af arabisk tradition og islamisk etik. Den legitimerer regimet over for de lokale, der i dag formentlig højst udgør 10% af de Forenede Arabiske Emirater – de resterende 90% er udenlandske gæstearbejdere, der ikke belaster emiren med irriterende krav om rettigheder. Den fremstiller den nyligt afdøde sheik Zayed som den retfærdige, gavmilde, vise mand, der kom ind fra ørken, hvor han havde været et forbillede i beherskelsen af beduinlivets traditionelle sysler som falkejagt og kamelopdræt. Myten understøttes af museer og kulturbyer, hvor det stolte og fromme arabiske liv fremstilles. Dette liv findes i dag inden for murene og præcis her stopper globaliseringens kulturelle fremmarch. Uden for murene kan vestlige konsumenter boltre sig lige så meget de vil blot de smider penge i landet. Inden for murene har de ingen adgang og hvis de alligevel skulle få det, må de lade deres kulturelle overfrakke blive udenfor. Ikke-muslimer har ingen adgang til moskeerne i de Forenede Arabiske Emirater med undtagelse af en, hvortil der kan hentes adgangsbilletter til et smuglig et par timer om ugen, hvis man altså får billetterne.

Som små autentiske og rene øer omgivet af globaliseringens kunstige konsumparadiser, skal den arabiske og muslimske identitet leve videre ren og ubesmittet. Så forhuppet på at undgå kulturel bastardisering af de lokale er Emir-familien, at den betaler den lokale mand omkring 200.000 kr. første gang han gifter sig med en lokal pige – blandede ægteskaber er ikke velset.

På hvilken måde fører denne indhegnede globaliseringspolitik og kulturelle apartheid til reformer? Kun på én måde: Den skaber en stor privatsektor, der i årenes løb har fået indflydelse på den økonomiske politik. Det er ikke demokrati, men det spreder beslutningsprocesser inden for fast afgrænsede områder. På den måde kan Emir-familien fastholde magten og kontrollen, videreføre væksten også efter olieklenderne er tørret ud og samtidig bevare sin kulturelle identitet. Men projektet står og falder med, at rige verdensborgere og pengestærke koncerner fortsætter med at lægge deres forbrug og investeringer i Dubais kunstige og indhegnede øer, hvor fiktionen om multikulturelt konsum trives i bedste velgående – endnu.

### Qatar: Elitær reformproces

En alternativ model findes i naboemiratet Qatar, der både er hjemsted for satellitstationen *al-Jazeera* og den amerikanske hærs hovedkvarter i Golfen. Skønt emiren også her gerne tiltrækker udenlandske investeringer og har støttet udviklingen af en privat sektor, der skal sørge for at også Qatar kan høste globaliseringens økonomiske frugter, er strategien en ganske anden. Siden emiren kom til magten ved en paladsrevolution i 1995 har det parallelt med moderniseringsprojekter handlet om reformer med direkte sigte på dels at gøre qatarierne til de bedst uddannede i Golfen dels at lade den lokale befolkning overtage jobbene fra gæstearbejderne. Frem til 1995 kunne Qatar karakteriseres som et mini-Saudi-Arabien med samme ideologiske og kontrollerede styreform. Også i Qatar var uddannelsessystemet gennemsyret af den wahhabitiske doktrin, der ikke tillod kritisk og politisk refleksion.

Selvom der siden 1995 er gennemført politiske åbninger, og selvom der i 2003 blev gennemført en folkeafstemning om en ny forfatning, som skal berede vejen til et parlamentarisk system, genfindes derfor de samme problemer som i meget større målestok gør politiske reformer til et særdeles vanskeligt projekt i Saudi-Arabien. Også i Qatar

møder reformpolitikken størst modstand i folket, der fremdeles henfører sig til de traditionelle islamiske værdier i wahhabitisk fortolkning. Det er lige præcis derfor, at en afvikling af det traditionelle og stærkt kontrollerede uddannelsessystem i Qatar har højeste prioritet i reformpolitikken. Denne modernisering blev igangsat allerede i 1995, men er nu for alvor sat i scene med et omfattende og ambitiøst projekt, der sigter mod at reformere hele uddannelsessystemet fra grundskole til universitetsniveau. Kritisk refleksion, kompetence i dialog og diskussion, moderne viden og naturligvis stor vægt på naturvidenskabelige og teknologiske færdigheder er nøgleord i omstillingen af uddannelsessystemet. Det er klart at denne omstilling ad bagdøren stille og roligt medfører en sekularisering og at den på sigt skaber en uddannet befolkning som vil gøre krav på politisk indflydelse og være beredt til at deltage i en åben politisk proces.

Emiren, der i dag stadig er en enevældig fyrste i al sin magt og vælde, er med sine reformer godt i gang med at erodere sit eget magtgrundlag.

Med andre ord: Emiren, der i dag stadig er en enevældig fyrste i al sin magt og vælde, er med sine reformer godt i gang med at erodere sit eget magtgrundlag. Det synes imidlertid at være hensigten begrundet i den opfattelse, at dette vil være den eneste farbare vej at gå, dersom Qatar også i fremtiden skal sikre sin velstand og spille en rolle i den globaliserede verden. I stedet for kulturel apartheid og indhegnet globalisering står Qatars emir således i spidsen for en elitær reformproces, som om føje år har skabt et folkeligt grundlag for en egentlig demokratisering af landet. Om dette faktisk vil ske, er naturligvis ikke givet, men perspektiverne er mere lovende end i Saudi-Arabien og de Forenede Arabiske Emirater.

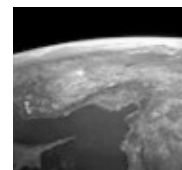
Fælles for Yemen, Qatar og Dubai er, at de har vendt Saudi-Arabien ryggen i valget af udviklingsmodel, men de har gjort det på hver sin måde: Yemen har valgt et pluralistisk politisk system baseret på en fri forfatning, der på overfladen ligner demokratisering, men som underneden er dybt kontrolleret af den siddende præsident, der efterhånden helt har monopoliseret den politiske og økonomiske magt. I Dubai er strategien fortsat at holde befolkningen væk fra politisk indflydelse mod

til gengæld at sikre den skattefri vækst og velstand. I Qatar har emiren indledt en elitær reformproces, som – for så vidt den fortsættes – bereder vejen til et moderne og regulært folkestyre.

### Mindre moral, mere ret

Alle steder inklusive Saudi-Arabien er der store problemer med sikringen af befolkningens basale rettigheder. I alle fire lande hører overtrædelse af menneskerettigheder til dagens orden ligesom retssikkerhed langt fra er givet. Desværre forstærkes tilsidesættelsen af rettigheder i alle fire lande af krigen mod terror og dennes jagt på *bad guys*. Desværre vender vesten med USA i spidsen det blinde øje til disse tilsidesættelser af rettigheder, så længe de sker i terrorkrigens hellige navn: demokrati. Det udhuler de vestlige landes forsikringer om, at krigen mod terror og krigen i Irak handler om at eksportere frihed og demokrati til Mellemøsten.

Måske ville det være bedre at stoppe snakken om frihed og demokrati og overlade det til araberne selv at finde deres politiske udviklingsmodeller. I stedet for demokratiexport kunne vesten insistere på, at basale rettigheder altid overholdes og også i jagten på terrorister, der måske nok er *bad guys*, men som først og fremmest er politiske aktører, der handler illegitimt i illegitime autoritære samfund. Måske ville de vestlige lande vinde større gehør i de arabiske befolkninger, hvis de insisterede på, at de rettigheder, der gør sig gældende for deres egne borgere, også skal gøres gældende over for politiske modstandere, herunder dem, der helt uacceptabelt anvender terrorisme i deres politiske kamp. Måske ville det ligefrem være befordrende for demokratiseringen i Mellemøsten hvis vesten nedtonede de moralske ambitioner og mere regulært så konflikterne i Mellemøsten ikke som konflikter mellem frihedens disciple mod mørkets fyrster, men som politiske konflikter, der kun kan løses politisk i respekt for de rettigheder, vi mener, vi selv har krav på.



**Lars Erslev Andersen** (f.1956) er cand. mag. i Idéhistorie (fra Aarhus Universitet, 1986) og i Mellemøststudier (Odense Universitet, 1992); han har været lektor i Mellemøststudier ved Syddansk Universitet fra 1996 og var centerleder for området (1994-99). I øvrigt har han blandt

andet forsket for Rigspolitiet (2000-2), været valgobservatør i De Palæstinensiske Selvstyreområder, Nicaragua og Yemen, samt fagkonsulent i Mellemøstens geografi for Den Store Danske Encyklopædi. Han har skrevet bl.a.: "Den afghanske forbindelse. Afghanistan-veteraner, al-Qaida-netværk og den globale terrorisme" (KBH 2002) og udgav i april 2003 bogen "Den amerikanske orden - USA og det moderne Mellemøsten" (Aschehoug).